

Hrvoje Petrić, Koprivnica u 17. stoljeću - Okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu, Samobor: Meridijani, 2005.¹⁷

Svojim istraživačkim interesom autor Hrvoje Petrić okrenut je prije svega hrvatskoj povijesti ranog novog vijeka, pri čemu pokazuje iznimnu metodološku usmjerenost prema multidisciplinarnosti i komparativnim istraživanjima. Napose je usmjeren prema istraživanju podravskog prostora u ranom novom vijeku koje je do kraja 17. stoljeća bilo pogranični prostor na razmeđu habsburškog i osmanskog imperijalnog prostora. To je autoru pružilo priliku da na ograničenom geografskom području istraži šire povijesne fenomene hrvatske povijesti tog razdoblja u svoj njihovoj dinamici: oblikovanje krajiškog prostora i društva, njegov odnos s civilnim prostorom te s prekodravskim mađarskim i prekograničnim osmanskim prostorom. Obrazovanje povjesničara i geografa olakšalo je autoru da istraživački obradi i svu kompleksnost tih procesa, od demografskog razvoja do gospodarskih i društvenih te kulturnih kretanja i do - što je danas prisutno kao zasebno područje interesa povjesničara - ekohistorije.

Sve što je rečeno o autorovu općenitom predmetu interesa i metodi istraživanja prisutno je i u njegovoj knjizi *Koprivnica u 17. stoljeću*. Već sam podnaslov knjige *Okoliš, demografske, društvene i gospodarske promjene u pograničnom gradu* govori o kompleksnoj problematici koju autor obrađuje. Knjiga je rezultat autorovih istraživanja na izvornoj arhivskoj građi u arhivima i knjižnicama, muzejskim, samostanskim, župnim i drugim arhivskim zbirkama u Hrvatskoj (od Hrvatskog državnog arhiva, Nadbiskupskog arhiva, Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu do Župnog ureda u Koprivnici) te u arhivima i knjižnicama u Mađarskoj, Slovačkoj i Austriji (Haus- Hof- und Staatsarchiv, Kriegsarchiv). Tijekom tih istraživanja autor je prikupio brojne podatke koje je u knjizi prezentirao, uključivši i ilustrativne priloge - suvremene geografske karte, vedute i slično - koji s tekstem čine organsku cjelinu, a podatke o stanovništvu i gospodarstvu obradio je i prikazao tabelarno i grafikonima koji uz autorovu interpretaciju zorno govore o strukturi društva i njegovim promjenama. Sve situacije i promjene na koprivničkom prostoru, demografske, društvene i gospodarske te promjene koje čovjekovom djelatnošću nastaju u prostoru autor pritom promatra u povijesnoj dinamici te u njihovoj međusobnoj povezanosti i uvjetovanosti.

Koprivnica je, pokazuje autor, od slobodnog i kraljevskog grada u srednjovjekovnoj Slavoniji približavanjem osmanske granice bila od kraja 15. stoljeća sve izloženija ratnim razaranja i pustošenjima, a od početka 16. stoljeća osmanskim osvajanjima Slavonije našla se nadomak same granice (nedaleka Virovitica pala je u osmanske ruke 1554.). Dapače, od početka 17. stoljeća pala je u osmanske ruke i mađarska Podravina preko puta koprivničkog prostora (Nagykanizsa) te je Koprivnica stekla važnost u obrani na slavonskom prostoru, ali je postala i najvažnija utvrda na obrambenom pojasu od Drave do Blatnog jezera. Autor

¹⁷ Ovaj tekst nastao je kao ocjena knjige mr. sc. Hrvoja Petrića prijavljene na natječaj Društva sveučilišnih nastavnika i drugih znanstvenika u Zagrebu. Knjiga je dobila nagradu u kategoriji radova znanstvenih novaka.

je opisao važnu promjenu koja je tada nastala za Koprivnicu. Ona je dobila prije svega vojnu funkciju na obrambenom pojasu koji je postupno izdvojen kao dio zasebnog teritorija Vojne krajine te koji je u ratnim i uvjetima "malog rata" na granici bio podvrgnut procesu depopulacije, ali i na koji je doseljavalno stanovništvo izbjeglo s teritorija koji su došli pod osmansku vlast.

Težište je autorova istraživanja u ovoj knjizi prije svega na razdoblju nakon rata na kraju 16. i početku 17. stoljeća koji je završio mirom na ušću Žitve (1606.), od kada se stabilizirala granica prema Osmanskom Carstvu. To je razdoblje potrajalo više od sedam desetljeća, do rata započetog nakon zadnje opsade Beča 1683. i završenog mirom u Srijemskim Karlovcima 1699. godine tijekom kojega je Osmansko Carstvo bilo potisnuto iz panonskog prostora. Nakon toga je bila uspostavljena granica na Savi i otada Koprivnica više nije bila pogranično mjesto. Autor je opisao populacijsku obnovu stanovništva koprivničkoga kraja između tih ratova, tijekom 17. stoljeća kada se Koprivnica nalazila na stabiliziranoj granici, obnovu njezina gospodarstva, povezujući taj rast s mjestom Koprivnice na raskrižju putova od mađarske Podravine prema jugu i njezinim položajem izvorišta putova prema zapadu (Čakovcu, Varaždinu, Zagrebu) te gradnju Koprivnice kao važne utvrde zbog njezine uloge u obrani podravskog prostora s obje strane Drave. Koprivnicu autor prikazuje u njezinoj dvojnoj funkciji, vojnoj i postupno sve snažnijoj građanskoj koja je dovela do izlaska grada iz opne tvrđave gradnjom podgrađa, ali i dinamičnu i često konfliktnu simbiozu vojne i gradske funkcije, odnosno vojne i gradske uprave. Prikazao je i raspodjelu gradskog prostora s obzirom na strukturu društva te vojnu i civilnu, upravnu, gospodarsku i konfesionalnu funkciju, ali se nije zadržao samo na gradu Koprivnici. Prikazao je i njezinu centralnu ulogu s obzirom na sve funkcije koje je imala i koja je oblikovala raster okolnih naselja. Pritom je iznio cjelovitu sliku o načinu na koji su sve te funkcije bile povezane i djelovale na konkretnom prostoru u međusobnoj uvjetovanosti s njegovim prirodnim osobinama: tlom, vodama, klimom s njezinim promjenama (razdobljima hladnih zima i sl.), raslinjem itd.

Iznio je i podatke o demografskim kretanjima koja govore najprije o padu, a zatim porastu stanovništva Koprivnice do opsega po kojem se o njoj može u europski relacijama govoriti samo kao o malom gradu, ali je ona u sjevernoj Hrvatskoj brojem stanovništva bila usporediva sa zagrebačkim Gradecom. No, autor govori i o etničkoj i konfesionalnoj komponenti demografskih kretanja, doseljavanju vojnika iz njemačkoga govornog područja i njihovoj akulturaciji te pravoslavnih Vlaha, a povezano s tim i općenito o vjerskim kretanjima. Njih su u europskom 17. stoljeću - čime je bila dodirnuta i Koprivnica - karakterizirali protestantizam (koji je u Koprivnicu dolazio preko njemačkih časnika) i potom katolička obnova. Za koprivničko područje su, s obzirom na doseljavanje pravoslavnog stanovništva, bile aktualne i vjerske konverzije te pitanje crkvene unije.

Kao dio tog jedinstvenog problematskog kompleksa autor je obradio i njegovu kulturnu sastavnicu: organiziranje pučkog školstva, povećanje pismenosti te općenito način zadovoljavanja kulturnih potreba različitih društvenih razina stanovništva (glazba, lektira itd.) te obilježja svakodnevnog života različitih slojeva i društvenih skupina, sve do marginalnih skupina.

Knjiga Hrvoja Petrića temeljena je na novoj izvornoj građi i zasnovana na suvremenim metodama povijesne znanosti, interdisciplinarna po pristupu, pri čemu joj dodatnu vrijednost daje činjenica da je autor u njoj ponudio model za istraživanje gradova i gradskih područja na kojima je interferirao krajiški i civilni prostor kakav je u ranom novom vijeku postojao ne samo u sjevernoj Hrvatskoj, nego - iako u drukčijim uvjetima, ali tipološki usporediva - i u Dalmaciji pod mletačkom vlasti.

Prof. dr. Nikša Stančić

**POVIJESNI ATLAS GRADOVA: KOPRIVNICA/ dr. sc. Mirela Slukan Altić,
Institut društvenih znanosti »Ivo Pilar« i Muzej grada Koprivnice,
2005., tvrdi uvez, 253 str. s ilustracijama u boji**

Povijesni atlas gradova autorice dr. sc. Mirele Slukan Altić predstavlja projekt Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa RH, sa sjedištem u Institutu društvenih znanosti »Ivo Pilar«, a bavi se prikupljanjem, znanstvenom obradom i objavljivanjem kartografskih izvora za povijest hrvatskih gradova. Osnova istraživanja je prije svega arhivsko gradivo pohranjeno u našim ili stranim arhivskim i muzejskim ustanovama te na taj način »Povijesni atlas gradova« predstavlja zbirku planova i karata hrvatskih gradova čiji je svaki svezak posvećen jednom gradu. Izbor gradova je njihov karakterističan historijsko-geografski model, s naglaskom na one gradove koji su dosad bili slabo kartografski i ekohistorijski istraženi. Ovim se projektom svaki grad predstavlja u povijesnom, urbanističkom, gospodarskom, demografskom, političkom i kulturnom kontekstu pa na jednom mjestu dobivamo pregršt informacija o razvoju grada. Autorica je dosad objavila povijesni atlas o Bjelovaru i Sisku, a ovo je III. svezak o Koprivnici, koji je objavljen u suradnji Instituta društvenih znanosti »Ivo Pilar« i Muzeja grada Koprivnice 2005. godine. Iako je kao autorica potpisana dr. sc. Mirela Slukan Altić, povijesni atlas je rezultat rada tima ljudi koje autorica poimence navodi u predgovoru, a kako i ovaj svezak donosi arheološke podatke te osobine arhitekture, tako su te teme svojim člancima upotpunili vrsni stručnjaci iz tih područja. Ipak, najveći dio istraživanja, analize i tumačenja kartografskih izvora donosi sama autorica, stručnjak u istraživanju historijske geografije i historijske kartografije.

U prvom poglavlju *Prirodno-geografski uvjeti razvoja grada i okolice* autorica kao geograf po struci donosi obilje podataka o položaju, osobinama reljefa, hidrografiji, klimi, tlu, mineralnim sirovinama i biljnom pokrovu. Zanimljivo je što autorica već u prvom poglavlju, osim geografskog položaja grada, ukratko daje povijesni razvoj svakoga grada - od prvog spomena do današnjih dana i na taj način sažeto uvodi u poglavlja koja tek slijede, a koja se odnose na detaljnu analizu grada.

Povijest naseljenosti koprivničkog kraja - od prvih početaka do razvijenog srednjeg vijeka napisao je jedan od najpoznatijih arheologa koji su radili na području Koprivnice, dr. sc. Zorko Marković. Podaci o pretpovijesti naseljavanja, koprivničkom kraju u antičko doba, u

Ekonomska i ekohistorija
Economic- and Ecohistory

Časopis za gospodarsku povijest i povijest okoliša

Scientific Research Journal for Economic and Environmental History

Volumen 2 / Broj 2
Zagreb - Samobor 2006.
ISSN 1845-5867
UDK 33 + 9 + 504.3

Nakladnici / Publishers:

Društvo za hrvatsku ekonomsku povijest i ekohistoriju
Society for Croatian Economic and Environmental History

Izdavačka kuća Meridijani
p.p. 132, 10430 Samobor
tel.: 01/33-62-367, faks: 01/33-60-321
e-mail: meridijani@meridijani.com
www.meridijani.com

Sunakladnici / Co-publishers:

Sekcija za gospodarsku povijest Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti Zagreb
(moderator: Hrvoje Petrić)

Međunarodni istraživački projekt »Triplex Confinium - Hrvatska višegraničja u euromediteranskom kontekstu« Zavoda za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
(voditelj: prof. dr. sc. Drago Roksandić)

Urednici / Editors-in-chief:

Mira Kolar-Dimitrijević, Hrvoje Petrić

Uredništvo / Editorial Staff:

Dragutin Feletar, Željko Holjevac, Mira Kolar-Dimitrijević, Dubravka Mlinarić, Nenad Moačanin,
Hrvoje Petrić, Drago Roksandić, Mirela Slukan Altić, Nataša Štefanec, Ivica Šute

Međunarodno uredničko vijeće / International Editorial Board:

Drago Roksandić - predsjednik (Zagreb, Hrvatska)
Daniel Barić (*Le Havre-Pariz, Francuska*), Slaven Bertoša (*Pula, Hrvatska*), Zrinka Blažević (Zagreb, Hrvatska),
Zrinka Tatjana Buklijaš (*Cambridge, UK*), Boris Golec (*Ljubljana, Slovenija*), Hrvoje Gračanin (Zagreb, Hrvatska),
Andrej Hozjan (*Maribor, Slovenija*), Halil İnalçik (*Ankara, Turska*), Egidio Ivetić (*Padova, Italija*),
Aleksandar Jakir (*Marburg, Njemačka*), Karl Kaser (*Graz, Austrija*), Isao Koshimura (*Tokio, Japan*),
Marino Manin (Zagreb, Hrvatska), Kristina Milković (Zagreb, Hrvatska), Ivan Mirnik (Zagreb, Hrvatska),
Géza Pálffy (*Budimpešta, Mađarska*), Daniel Patafta (*Rijeka, Hrvatska*), Gordan Ravančić (Zagreb, Hrvatska),
Marko Šarić (Zagreb, Hrvatska), Nataša Štefanec (Zagreb, Hrvatska), Mladen Tomorad (Zagreb, Hrvatska),
Jaroslav Vencalek (*Ostrava, Češka*), Milan Vrbanus (Zagreb, Hrvatska), Zlata Živaković Kerže (*Osijek, Hrvatska*)

Grafički urednik / Graphic design:

Alojz Zaborac

Prijelom / Layout:

Meridijani, Hrvoje Herceg

Lektura / Language editing:

Lidija Menges

Za nakladnike / Journal directors:

Petra Somek, Hrvoje Petrić

ISSN:

1845-5867

Tisak / Print by:

Bogadigrafika, Koprivnica 2006.

Adresa uredništva / Mailing address:

Hrvoje Petrić (urednik)
Zavod za hrvatsku povijest, Filozofski fakultet
Ivana Lučića 3
HR-10000 Zagreb
e-mail: h.petric@inet.hr

Na naslovnici:

Područje Legrada i Đelekovca na karti iz 18. stoljeća